

פירושי גאוני ליטא
על
מגילת אסתר

מקבץ מתוך ספר חדש ומקורי "מגילת אסתר עם פירושי גאוני ליטא" שיצא לאור על ידי בית היוצר הגדול לספר התורני "מוסד הרב קוק" ירושלים.

שבע ועשרים ומאה מדינה

בפרשת חיי שרה נאמר מספר זה בהיפך [בראשית כג, א]: "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים". מבאר רבי יצחק אליהו לנדא מוילנא, לפי שאמר 'המולך וכו'' שמצד כחו ותבונתו נעשה מלך בכל אלה המדינות, לכן מבאר סדר המלוכה שבתחילה מלך על שבע מדינות, ואחר זה התגבר למלוך עוד על עשרים מדינות, ואחרי כן התגבר למלוך עוד על מאה מדינות. [כפלים לתושיה]

בשנת שלוש למלכו עשה משתה לכל שריו ועבדיו וגו'

מפרש רבי אברהם בן הגר"א, עד כאן פירש רשעת אחשורוש בכלל, ומכאן ואילך, בפרט. 'בשנת שלש למלכו' אמר, בלשאצר מנה וטעה, אנא מנינא ולא טעינא וכו', תלתא דכורש ותרתו דידיה, אמר מדלא איפרק עד השתא [עשה חשבון שעד כאן היו שבעים שנה ליסודה של מלכות בבל ולא נגאלו, כעת בודאי שלא יגאלו] ודאי לא מיפרקי [מגילה יא, ב]. לכן 'עשה משתה לכל שריו ועבדיו' והיתה כוונתו לשאול אצל כל השרים לחוות דעתם מה לעשות ביהודים והיה רוצה לשמוע דעת כל איש מקטן ועד גדול ולבחור הרע שבהם. 'וכל שריו ועבדיו' הוא כלל שלא לשריו לבד עשה משתה אלא לעבדיו ג"כ.

ואחר כך מבאר בפרטות מי הם עבדיו, 'חיל פרס ומדי' שהיו מזרע עמלק כדי שייספרו דופי על ישראל, ומי הם השרים, אמר 'הפרתמים', שרי הפרתמים היושבים על נהר פרת שהיו שכנים רעים לישראל. 'ושרי המדינות' שהם יודעים מכל המדינות העלילות שבדו לישראל, 'לפניו' נמשך למעלה שכל אחד הן משריו והן מעבדיו היה יושב יום אחד לפניו כדי לשמוע בעצמו ולחקור היטב רעת ישראל, ומפרש והולך האיך היו יכולים ריבוי עם כזה להושיב כל אחד לפניו ואמר. [באר אברהם]

בהראותו את עושר כבוד מלכותו

כאן כתיב 'את עושר כבוד מלכותו' - נסמך הכבוד למלכות, ואילו אצל המן כתיב [אסתר ה, יא]: 'ויספר להם המן את כבוד עשרו' - נסמך הכבוד לעושר.

ביאר רבי מיכאל הלוי הורוויץ אב"ד קרקא, כי אצל אחשורוש היה העיקר כבוד המלכות, משום שמלך מכובד תמיד מצד מלכותו, ואפילו אם אינו בעל הון ועושר. אולם המן הרשע עיקר כבודו היה עושרו, כי לולי עושרו לא היה מכובד כלל, ולכן כתיב 'כבוד עושרו'. [מגילת ספר - מגילה]

עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה למגדול ועד קטן משתה שבעת ימים

מבאר רבי יצחק אליהו לנדא מוילנא, דהעושה משתה לכל בני העיר, יתכן שכוונתו היא בשני פנים: א) כי חפץ חסד להיטיב לכל בני עירו ביום שמחתו. ב) כי הוא גבה רוח וחפץ להראות כבוד ביתו ורוב עשרו, לכן מאספם לבוא אל משתהו.

ויבחן הדבר מסדר המשתה, העושה בשביל להיטיב לזולתו הרי הוא מתחיל להיטיב להאכיל לעניים הרעבים, דבזה ניכר חסדו ביותר, ואח"ז לגדולים העשירים. והעושה בשביל להראות כבוד עשרו, עושה בהיפך, דבתחילה מתהלל לפני גדולי העשירים ביקר תפארת ביתו שנחשב גם להם לכבוד ותפארת, ואח"ז מתהלל גם בפני הקטנים העניים שגם הם יכירו כבוד עשרו.

לכן כאשר עשה אחשורוש משתה - לכבודו "בהראותו עושר כבוד מלכותו", עשה משתה 'למגדול ועד קטן' - דבתחילה לגדולי העשירים ואח"ז לקטנים העניים השפלים. [משל ומליצה]

בחצר גינת ביתן המלך

מבאר רבי דוד לוריא, נראה כי 'ביתן המלך' הוא "בית" כדברי האבן העזרא, והנו"ן להקטין כמו [תהלים יז, ח] "אישון בת עין", והוא בית המלך קטן שהיה לו בתוך גן המלך וסביבה חצר, וזהו חצר גינת של בית המלך קטן שהיה שם, והגן עם החצר דרכו להיות מחוץ לעיר במקום מרווח הרבה להכיל רוב העם. [פירוש רד"ל]

והשתיה כדת אין אונס... לעשות כרצון איש ואיש

רבי יצחק אליהו לנדא מוילנא, מבאר על דרך משל, שני מחותנים האחד היה נדיב לב, והשני היה קמצן, לימים נסע החתן בנו של הנדיב למחותן הקמצן, ויצוהו אביו לאמר השמר לך לבל תבקש מאת המחותן ליתן לך משאת מאומה, כי משפט הנדיבות היא שהוא יבקש ממך לקבל ממנו מתנה, וכאשר ראה המחותן שהחתן אינו מבקש ממנו, והוא בהיותו קמצן לא נתן לו מאומה, נמצא שנעשה בזה רצון שני המחותנים יחד, שהחתן לא יבקש כרצון אביו הנדיב, והמחותן לא נתן כרצון מדתו הקמצנית.

הנמשל, המן לא רצה לאנוס אותם לשתות יין נסך בכדי שלא יהיה להם אמתלא על העבירה שהוכרחו לשתות מפני אונס מצות המלך, ומרדכי לא רצה שיאנסו אותם בכדי שלא ישתו, נמצא שנעשה בענין 'אין אונס - כרצון איש ואיש' - היינו כרצון מרדכי וכרצון המן, כדאיתא במדרש [ילקוט אסתר רמז תתרמח]: "לעשות כרצון איש ואיש", אמר רבא לעשות כרצון מרדכי והמן, דכתיב 'איש יהודי' וכתיב 'איש צר ואויב'. [משל ומליצה]

ויאמר המלך לחכמים כו' כי כן דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין. ויאמר ממוכן לא על המלך לבדו עושה ושתיה המלכה כי על כל השרים. אם על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו וגו'

כבר עמדו המפרשים על דברי ממוכן הללו שנראה כמורד במלכות באמרו 'לא על המלך לבדו וגו''. שהרי העון כנגד המלך הוא יותר חמור מנגד השרים והעמים.

ביאר רבי שאול מאמשטרדם, דהמלך לא רצה לדון דין זה בעצמו לפי שהיה נוגע בדבר ולא נכון לדון דין בעצמו, לכך הקריב את משפטו 'לפני יודעי דת ודין'. וזהו שאמר 'כי כן דבר המלך' - דבר הנוגע לעצמו של המלך, לא יתכן לשפוט בעצמו אלא 'לפני יודעי דת ודין' דדבר זה ישפטו הם.

ובא ממוכן לא כדן את הדין, אלא כשואל את המלך מדוע הקריב משפט זה לפני יודעי דת ודין, הלא הוא בעצמו יכול לשפוט משפט זה, כי לא יחשב כנוגע בדבר יותר משאר השרים והעמים, משום ש'לא על המלך לבדו עושה ושתיה כי על כל השרים ועל כל העמים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש', וא"כ הרי כל השרים יחשבו נוגעים בדבר כמו המלך, וכמו שהם יכולים לדון דין זה גם המלך יכול לעשות כן, וע"ז אמר ממוכן 'אם על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו' - כלומר, שהמשפט הזה יצא מלפניו בעצמו ולא מלפני יודעי דת ודין, כי כך הוא שורת הדין שיצא דבר המשפט מלפניו 'אשר לא תבוא ושתיה לפני המלך אחשורוש'. [בנין אריאל]

אשר לא תבוא ושתי לפני המלך אחשורוש

יש להקשות, מדוע לא נכתב במגילה במפורש מיתת ושתי, כמו שנכתב הריגת המן.

תירץ רבי שלמה קלוגר מבראדי, עפי"מ שמצינו אצל לוט שאמר לו המלאך [בראשית יט, יז]: "ויאמר המלט על נפשך אל תביט אחריו ואל תעמוד בכל הכיכר ההרה המלט פן תספה", וביארו חז"ל [מובא ברש"י שם] דהמלאך אמר ללוט דמאחר שאין אתה ניצל בזכות עצמך אלא רק בזכות אברהם אין אתה ראוי להביט עליהם. וא"כ גם כאן בזמן הריגת ושתי עדיין לא היו ראויים ישראל לנס כי לא עשו תשובה ע"ז שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ומה שנהרגה ושתי זה לא היה בזכותם, ולכן גם לא זכו לראות בהריגתה, ומשום כך לא נכתב במגילה במפורש הריגתה של ושתי. אולם בזמן הריגת המן כבר עשו ישראל תשובה כהוגן, ובזכותם נעשית להם הישועה, לכך זכו לראות במפלתו של המן. [מאמר אסתר]

ושמו מרדכי

בגמ' [חולין קלט, ב]: "מרדכי מן התורה מנין, דכתיב [שמות ל, כג]: 'מר דרור' ומתרגמינן: מירא דכיא". ופרש"י: "וקרי ליה ראש לבשמים לצדיקים ואנשי כנסת הגדולה".

רבי יוסף חיים זוננפלד ביאר, מה שפרש"י ד"קרי ליה ראש לבשמים לצדיקים", דצדיקים נקראים 'בשמים', מפני שצדיקים מזכים את הרבים וטובתם מתפשטת על כל סביבותיהם, כמו בשמים שריחן הטוב מתפשט על כל הסובב אותו. וכשם ששמו של מרדכי נרמז בי"א סממני הקטורת, שעל ידו נהיה 'דרור' לעם ישראל, שבזכותו ניצלו מגזרותיו של המן ונעשו בני חורין, כך מרומז גם שמו של המן שהבאיש ריחן של ישראל בפני אחשורוש ובפני העמים ד"חלבנה" שריחו רע, בגימטריא 'המן'. [מהרי"ל דיסקין עה"ת - פרשת כי תשא]

ויהי אומן את הדסה היא אסתר

בגמ' [מגילה יג, א] איתא: "תניא רבי מאיר אומר: אסתר שמה, ולמה נקרא שמה 'הדסה' - על שם הצדיקים שנקראו הדסים, וכן הוא אומר [זכריה א, ח]: 'והוא עומד בין ההדסים וכו'. ופרש"י שם: "בין ההדסים אשר במצולה - בין הצדיקים שגלו לבבל, ובשכינה משתעי קרא". ויש להבין מהו היחס של 'הדס' לצדיקים.

המהרש"א שם בחידושי אגדות פירש, כי האדם עץ השדה הוא, ואדם הרע דומה לאילן סרק שעומד לשריפה, וכמ"ש בגמ' [ב"ק צב, ב]: "אזל דיקלא בישא אצל קינא דשרכי". ולהיפך, אדם הטוב דומה לאילן טוב, כמ"ש [תהלים צב, יג]: "צדיק כתמר יפרח" וגו', שנושא פירות טובים וכן ה"הדס" בריחו הטוב.

רבי ברוך הלוי עפשטיין מפינסק ביאר, עפי"מ שכתב הרמב"ם [פ"א מהל' דעות הלכה ד]: "הדרך הישרה היא מידה בינונית שבכל דעה ודעה וכו', ודרך זו היא דרך החכמים, כל אדם שדעותיו דעות בינוניות ממוצעות נקרא חכם". וכן איתא בגמ' [מו"ק ה, א]: "אמר רבי יהושע בן לוי: כל השם אורחותיו - זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה".

מבואר מכל זה, דמידת חכמים וצדיקים היא ההליכה בדרך בינונית. והנה בגמ' [מגילה יג, א] איתא: "בן עזאי אומר: אסתר לא ארוכה ולא קצרה היתה אלא בינונית כהדסה" [כטבע ההדס].

לפי"ז י"ל, דכשרוצה לתאר מידת אורח צדיקים, יכנה מידתם בשם 'הדס', שגידולו במידה בינונית, וזה הוא טעם הדרשה בגמ' 'למה נקרא שמה הדסה על שם הצדיקים' משום שאורח חייהם של צדיקים היא במדה בינונית כ'הדסה'. [גשמי ברכה]

רבי מיכאל הלוי הורוויץ אב"ד קרקא, ביאר את היחס של אסתר להדס, עפ"י דברי חז"ל [ברכות נו, א]: "הרואה הדס בחלום - נכסיו מצליחין לו". ופרש"י: "נכסיו מצליחין - כהדס זה, שעליו משולשים זה על זה, כמין קליעה". ומכיון שאסתר היתה מוצלחת שעלתה למעלת מלכה שרתי במדינות, נקראה בשם 'הדסה' להיות יותר מוצלחה.

עוד מפרש, עפ"י המבואר בגמ' [שם נו, ב]: דהדס הוא כינוי לנערה המאורסה, ופרש"י שם: "נערה המאורסה - היו רגילין לעשות לה חופה של הדס בכניסתה לחופה, וקורין לה הינומא". ולכן אסתר נקראה 'הדסה' שהיתה מאורסת למלך. [מגילת ספר - מגילה]

לדעת את שלום אסתר ומה יעשה בה

מפני מה פחד מרדכי כל כך על אסתר, הלא היתה שמורה תחת ידו של המלך, ומי יוכל לעשות לה רע.

ביאר רבי יוסף שאול נמנוון מלבוב, דמרדכי חשש משני דברים: א) כי ידע שאסתר צדקת גדולה והיא מצטערת ע"ז מאוד והיה חושש שלא תחלה מגודל הצער. ב) חשש שלא יהרגו אותה לפי שהיתה טומנת עצמה ולא רצתה ללכת עד שלקחנה בע"כ, לכן חשש מרדכי פן יהרגו אותה ואת משפחתה על שאין רצונה להנשא למלך. וז"ש 'לדעת את שלום אסתר' - אם אינה חולה מחמת הצער, 'ומה יעשה בה' - אם היא בחיים או לא. [דברי שאול]

קצף בגתן ותרש שני סריסי המלך

מדוע כתוב 'קצף' בלשון יחיד ולא 'קצפו בגתן ותרש' בלשון רבים.

ביאר רבי מיכאל הלוי הורוויץ אב"ד קרקא, משום ששניהם היו בעצה אחת ובלב אחד, לכן נכתב 'קצף' בלשון יחיד, וכן מצינו דוגמא לזה, שנאמר [שמות יט, ב]: "ויחן שם ישראל", בלשון יחיד, משום שהיו שם "כאיש אחד בלב אחד".

עוד מפרש, עפ"י מ'דאיתא בגמ' [ב"ק נד, א]: דרבנן סוברים הא דכתיב [שמות כא, לג] "ונפל שמה שור או חמור", דאף ש'נפל' משמעו לשון יחיד, מ"מ 'ונפל טובא משמע' - דיתכן שהכוונה היא גם לרבים, שנפלו הרבה דברים, ופירש"י שם: כמו שנאמר [שמות לו, א]: 'ועשה בצלאל ואהליאב', וכן נאמר [דברים יג, ג]: 'ובא האות והמופת', וכן כתיב [שמואל-א יז, לד] 'ובא הארי ואת הדוב'. [מגילת ספר - אסתר]

וידוע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי

מדוע כשמרדכי אמר לאסתר כתיב בלשון: "ויגד", ואילו כשאמרה אסתר למלך כתיב בלשון: "ותאמר".

תירץ רבי יצחק אליהו לנדא מוילנא, דהנה ביאר באפיקי יהודה, ד'הגדה' הוא דבר ברור ו'אמירה' הוא דבר שיש להסתפק בו. א"כ מרדכי אמר לאסתר הגדה ודאית שמבקשים לשלוח יד במלך, אך אסתר חששה שלא יהיה אפשרי לברר הדבר בודאות, ואז יחרה למלך והשרים שהוציא סתם לעז על סריסי המלך, לכן 'ותאמר אסתר' באמירה מסופקת, כאילו מרדכי אומר שיש לו חשש בזה אך איננו יודע בבירור, אמנם כאשר [ב, כג] 'נתבקש הדבר וימצא' - כי כן נודע הדבר בבירור - 'ויתלו את שניהם'. "ויכתב הדבר בספר דברי הימים לפני המלך" יש דברי הימים מעניני המדינה, ויש דברי הימים מעניני המלך עצמו, והדבר הזה הוא מענין המלך עצמו, לכן נכתב 'בדברי הימים' - אשר 'לפני המלך' - עצמו. [כפלים לתושיה]

ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה

הקשו המפרשים מדוע נאמר 'לא יכרע ולא ישתחוה' בלשון עתיד, ולא נאמר "לא כרע ולא השתחוה" בלשון עבר.

ביאר רבי דוד טעביל ממינסק, דבאמת מרדכי היה יכול להימנע מלפגוש את המן, ולא ללכת למקומות שהמן היה נוהג להיות, אולם מרדכי דוקא הקפיד ללכת למקומות שבהם ידע שהוא עתיד לפגוש את המן, כדי לעמוד בפניו בקומה זקופה להראות לכל היהודים שאסור להשתחוות לאדם שיש בו חשש עבודה זרה, וזה מרמז הפסוק 'לא יכרע ולא ישתחוה' בלשון עתיד, כלומר, שמרדכי הקפיד ללכת דוקא במקומות שידע שהוא עתיד לפגוש את המן, כדי להורות לכל היהודים שבכל מקרה ובכל מצב הוא 'לא יכרע ולא ישתחוה'. [בית דוד דרוש י]

הפיל פור הוא הגורל לפני המן

מהו כפל הלשון 'פור' ו'הגורל', הרי לשניהם יש משמעות אחת, ועוד מהו הלשון 'לפני המן'.

ביאר רבי יעקב לוורבוים מליסה, בעל "נתיבות המשפט", כאשר המטרה של המטיל גורל הוא להזיק ולהרע לחבירו, הגורל נקרא בשם 'פור', כדכתיב [ישעיה כד, יט]: "פור התפוררה הארץ". אולם כשכוונת מטיל הגורל לצורך דבר טוב, נקרא 'גורל', כדכתיב [יהושע יט, נא]: "אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן וגו' בגורל בשילה לפני ה' פתח אהל מועד ויכלו מחלק את הארץ".

א"כ כלפי מה שהמן חפץ להשמיד את ישראל זה נקרא 'הפיל פור', אולם המן גם חשב להתעשר מהשלל שיפול לידו, לכן זה נקרא גם 'גורל', וזהו דכתיב 'הגורל לפני המן', כי לגבי ישראל הרי זה נחשב ל'פור', אבל ביחס להמן זה נקרא גם 'גורל'. [מגילת סתרים]

ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך

יש להבין, דלפי פשוטו הרי המן עדיין לא נתן את הכסף לאחשורוש, וא"כ איך אומר המלך 'הכסף נתון לך', דמשמע שהכסף כבר שייך למלך.

ביאר רבי חיים אריה ליב פנסטר מורשא עפ"י פירוש הרלב"ג, שאותם עשרת אלפים ככר כסף שהבטיח המן לאחשורוש להביא אל גנזי המלך, לאהיו אמורים להיות מכיסו של המן, אלא מלקיחת שלל היהודים, וראיה לדבר, דאם היה הכסף מכיסו של המן היה צריך לכתוב "ויאמר המלך להמן יהיה לך אשר לך", ולכן כתיב 'הכסף נתון לך' כלומר, ד'הכסף' שהתכוונת לקחת משלל היהודים, הרי זה שייך למלך כי הרוגי מלכות נכסיהם למלך, 'נתון לך' - שאני מוותר על זכותי בשלל ומקנה אותם לך. [שער בת רבים]

להרוג ולאבד את כל היהודים ביום אחד... ושללם לבז

פירש הגר"א: "מה שכתב שיהרגו 'ביום אחד', ואח"כ 'ושללם לבז', כי אם היה אומר שישללו ג"כ, לא יהרגו ביום הזה, לכן אמר שלא יקחו שלל עד שיהרגו, וגם שיהא השלל שלהם, כדי שיהרגו בלב יותר מחמת המזון".

שמעתי לבאר עפ"י דברי הגר"א, דלכאורה צריך להבין היאך ביקש להשמיד 'ביום אחד', וכי אפשר להרוג את כל היהודים ביום אחד, וע"כ צריך לומר שהמן הבטיח כל מי שיהרוג יקבל שלל, וע"י זה כל אחד מהגוים יהיה מוכן להרוג, וביום אחד היה יכול להתממש גזירת השמדה.

והמלך והמן ישבו לשחות והעיר שושן נבוכה

ביאר רבי שלמה קלוגר מבראדי, דכוונת הפסוק הוא, דאחשורוש היתה דרכו להשתגע כששותה יין ואין בו דעת כמו שמבואר בגמ' [מגילה יב, ב]: "'ויקצף המלך מאד', אמאי דלקה ביה כולי האי, אמר רבא, שלחה ליה: בר אהוריריה דאבא, אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי, וההוא גברא [אחשורוש] אשתמי בחמריה נשתטה ביינו".

א"כ כיון שאחשורוש ראה מה שנעשה לו משתיית יין שהרג את ושתי, החליט לפרוש מן היין ולא היה שותה עוד יין, אולם עכשיו שישב לשתות עם המן, וכשנודע זאת לאנשי שושן שהמלך התחיל לשתות, נתייראו פן ישתגע כדרכו, ומי יודע על מי יצא הקצף, וז"ש 'המלך והמן ישבו לשתות' אז 'והעיר שושן נבוכה' מפחד פן יקצוף עליהם. [מאמר אסתר]

ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו ולא קיבל

יש להבין מדוע מרדכי לא הלך לאסתר המלכה לומר לה על הגזירה, ולהשתדל לפניה שתפעל אצל המלך, ורק כששאלה ממנו אמר לה מה לעשות.

ביאר הגר"ח מבריסק שמרדכי סבר שרק ע"י תפילה וצעקה יכולים להושיע את ישראל, וכל ההשתדלות הגדולה שיש למלכה בבית המלך אינה כלום, ולכן לא רצה לבטל משקו ותעניתו אפילו רגע אחד כדי ללכת אליה. [מאורי המועדים]

ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול על גזוי המלך ביהודים לאבדם

הקשו המפרשים מפני מה היה צריך מרדכי לספר לאסתר על 'פרשת הכסף', ולשם מה צריכה אסתר לדעת שהגזירה היתה בגלל 'פרשת הכסף'.

ביאר הגרי"ז סולובייציק מבריסק, דהנה כתיב [אסתר ז, ד]: "כי נמכרנו אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד", וביאר הגר"א דאחשורוש נתן להמן את עם ישראל בתורת מכירה, וכדכתיב [אסתר ג, יא]: "הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך". פירוש, במתנה ולא אמר "מחול לך", כי אני נותן לך הכסף כאילו התקבלתי ועתה אני נותן לך, וזה שאמרה 'כי נמכרנו אני ועמי' עכ"ד. והוסיף הגרי"ז, אולי יתכן שבאמת הוא לקח הכסף כדי שתחול המכירה, ורק אחרי שחלה המכירה החזיר לו הכסף, וכדכתיב 'הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך'. ונמצא לפי"ז שהיו כאן שני ענינים: (א) מכירת היהודים להמן. (ב) וגם הגזירה 'להשמיד ולהרוג'. וא"כ אין הדבר תלוי באחשורוש ולא שייך להשפיע עליו כדי שיבטל את הגזירה, כי הגזירה תלויה בהמן שנהיה הבעה"ב על ישראל, וממילא לא תעמוד לה זכותה שהיא מלכה. וזהו מה שהתכוון מרדכי לומר לאסתר 'את פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול', כדי שתדע שנמכרו כל היהודים להמן.

וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו

איתא [בילקוט אסתר רמז תתרנז]: "וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו", וכי יש אדם צם ואוכל, אלא אתם צמים על שאכלתם ושתייתם מסעודתו של אחשורוש".

תמה רבי שלמה קלוגר מבראדי, על דברי הילקוט, הרי משמע שהיה קשה לו ד'ואל תאכלו ואל תשתו' מיותר הוא. א"כ מה התירוץ, שצמו על שאכלו ושתו בסעודתו של אחשורוש, הרי אם היתה אומרת סתם שיצומו, היינו ג"כ מבינים שלא יאכלו ולא ישתו, והיה התיקון על מה שאכלו בסעודתו של אותו רשע.

פירש על דרך משל לעני שעשה עבירה וקנסו אותו לתת לצדקה דבר מועט כפי מה שמשגת ידו, ואמר העני מה תרויחו בקנס המועט שלי, הרי אצלי זה דבר חשוב ואצלכם הדבר המועט אינו נחשב לכלום, והשיבו לו דבאמת אצלנו זה לא נחשב כלל, אך אם לא נקח ממך כלום, אף אם כעת אתה אומר שיש לך חרטה, למחרת תשוב לאוולתך משום שלא היה לך מה להפסיד, אולם אם תתן את הדבר המועט, אף שאצלנו אינו כלום, אצלך זה דבר חשוב ויהיה לך צער

גדול, שוב לא תשוב לעשות עבירה. וכך הוא הנמשל, דמה שהקב"ה חפץ שהאדם ישוב בתשובה ע"י סיגופין וכדו', ודאי שאין להקב"ה שום ריוח בדבר, ועיקר התשובה לפני השי"ת היא הוידוי ועזיבת החטא והחרטה, רק שהסיגופין מועילים לזה, שלולי הצער מהסיגופין אין להאמין לו שגם עכשיו הוא מתחרט, כי למחרת ישוב לאוולתו, אך אם מצטער ע"י מה שחטא ביסורין וסיגופין, אז בודאי לא ישוב לחטוא.

זהו כוונת המדרש הנ"ל, אסתר שגזרה עליהם לצום, ולא שיהיה להקב"ה ריוח מהתענית שלהם, רק עיקר הטעם כיון שחטאו במה שאכלו ושתו מסעודתו של אחשורוש, לכך 'צומו עלי' - כעת, וממילא 'ואל תאכלו ואל תשתו' - היינו שיותר כבר לא תשובו מהיום והלאה לאכול דבר איסור, אבל אם לא תצומו יש לחשוש שתחזרו שוב לחטוא. [מאמר אסתר]

וכראות המן את מרדכי בשער המלך ולא קם ולא זע ממנו וימלא המן על מרדכי חמה

מובא בשם רבי נפתלי טרופ שפירש, דדרך העולם היא, כשאדם שונא לחבירו, והשונא עובר על ידו, הרי השונא עושה עליו רושם, והוא נבהל קצת ומרגיש שלא במנוחה כל כך, אבל מרדכי 'לא קם ולא זע ממנו', מפני שהמן היה בעיניו כלא כלום, ולא עשה עליו רושם כלל, וזכונת הכתוב: 'וכראות המן וגו', שראה שמרדכי אינו מחשיבו לכלום, התמלא עליו חימה. [שלמי תודה]

ויספר להם המן את כבוד עשרו ורוב בניו

מה פשר הסיפור על 'רוב בניו'.

ביאר רבי מיכאל הלוי הורוויץ אב"ד קרקא, משום שלא כל בניו הסכימו עמו באותה עצה להשמיד ולאבד היהודים, אלא רק 'רוב בניו' הסכימו לזה, וכמו שדרשו חז"ל [מגילה טז, ב]: "כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו", 'לרוב אחיו' - ולא לכל אחיו". א"כ גם כאן פירשו מהמן מקצת בניו ולא הסכימו לעצתו עצת רשעים, וזהו שהתפאר המן בפני אוהביו כי רוב בניו הסכימו איתו בעצה אחת. ומאותם בנים שהתנגדו לעצה זו, מהם יצאו הרבנן שלמדו תורה בבני ברק, כדאיתא בגמ' [סנהדרין צו, ב]: "מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק". [מגילת ספר - מגילה]

ורב בניו

בגמ' [מגילה טו, ב] איתא: "וכמה הם, רב אמר, היו להמן שלושים בנים, עשרה מתו, ועשרה נתלו על העץ, ועשרה מחזרין על הפתחים".

רבי ברוך הלוי עפשטיין מפינסק, הביא מקור ורמז למספר שלושים, עפ"י מה שאמרו [פסחים סד, ב]: "אמר רב יצחק, אין הפסח נשחט אלא בשלוש כתות של שלושים אנשים", ומתבאר שם הטעם משום דכתיב [משלי יד, כח]: "ברוב עם הדרת מלך". לפי"ז מבואר דהלשון 'רוב' הוא לא פחות משלושים, א"כ מכיון דכתיב כאן 'ורוב בניו' משמע לרוב שהיו שלושים, ומדלא נתלו רק עשרה, דריש דיתר העשרים, מהם מתו, ומהם מחזירים על הפתחים. [תורה תמימה]

וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך

פירש"י: "אמרו רבותינו שהיה מראה לו שטר שמכר עצמו לעבד".

הקשה הגרי"ז סולובייציק מברסק, וכי מרדכי רצה להתגרות בהמן. ותירץ שהראה מרדכי להמן שטר מכירה, להודיע לו בזה שאף שקנה המון את היהודים אין הם קנויים לו, כי היות שהוא עבד מרדכי, א"כ "מה שקנה עבד קנה רבו" ואין היהודים שייכים להמן.

בלילה ההוא נדדה שנת המלך

רבי ישראל מאיר הכהן מראדין ביאר, דהנה ענין יציאת מצרים, כמו כל הנסים שנעשו לישראל בכל הזמנים, רישומם היה ניכר רק בעת שכולם ראו בחוש וממש מיששו בידים את הנס. אבל האמת היא, כי כל נס ונס מסודר מגלגלי מאורעות שונים שקדמו לו בזמן, אלא כיון שכל מאורע הוא רק חלק מהנס, ע"כ אין אנו יכולים לראותו ומכל שכן שאין אנו יכולים למששו בידים, עינינו רואות ואזנינו שומעות רק את יופיע פרק המאורע האחרון, ואז מתלכדות כל חוליות המאורעות שקדמו ונעשו לאחדים, והנס מופיע בכל זהרו וגדלו.

הנה לפנינו, למשל, נס פורים, ראשיתו במאורע שאיש לא שם אליו לב. המאורע, שבגתן ותרש, שני סריסי המלך אחשוורוש, ביקשו לשלוח יד במלך, ולמרדכי היהודי שידע שבעים לשון, נודע הדבר והציל חיי המלך. המאורע כשהוא לעצמו לא היה בו אף שמץ נס לישראל. וכן הדבר, 'כאשר נדדה שנת המלך', גם בזה לא נראה כל רמז על נס, כי הלא מעשים שבכל יום, שמפני סיבה זו או אחרת השינה נודדת, ומכיון שנדדה שנת המלך, השתדלו עבדיו לקרוא לפניו סיפורי מעשיות מימים עברו, ובדרך מקרה הוציאו מארון הספרים את ספר הזכרונות שהיה כתוב שם המאורע הראשון עם מרדכי. וכאשר שאל המלך "מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה", ענה הנער המשרת לפי תומו, ש"לא נעשה עמו דבר", וגם בזה א"א לראות רמז על איזה נס. ואימתי ידעו הכל כי נס גדול קרה, רק כאשר נתלכדו כל המאורעות יחד, אז הבינו כולם, כי הנס התחיל מעת ששמע מרדכי את דברי בגתן ותרש, וכל המעשים שקרו אח"ז, הם היו החוליות של השלשלת הארוכה הזאת שנס פורים שמה. [חפץ חיים על התורה]

והרכיבוהו על הסוס ברחוב העיר

מדוע מדגיש הפסוק 'ברחוב העיר', וכי לא מספיק היה לכתוב 'ברחוב'.

ביאר רבי מיכאל הלוי הורוויץ אב"ד קרקא, מפני שמצינו סתם 'רחוב' שמשמעו מקיר העיר וחוצה לה, כמבואר בגמ' [סנהדרין קיא, ב]. וכ"כ הגר"א [שיר השירים ג, ב] כי הרחובות הם מחוץ לעיר סמוך לעיר. ועל כן נאמר: 'והרכיבוהו על הסוס ברחוב העיר' היינו שירכיבוהו ברחוב אשר תוך העיר ממש, במקום של קיבוץ אנשים, בכדי שכל בני העיר יראו זאת. [מגילת ספר - מגילה]

והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש

יש להבין, מדוע כתיב 'נדחף אל ביתו' ולא 'הלך אל ביתו'.

ביאר רבי יצחק אליהו לנדא מוילנא, דכאשר אדם הולך במלבושי כבוד ופאר, אין הוא ממהר ללכת בשוק רק הולך במתינות צעד בצעד, ואילו אדם ההולך מלוכלך ברפש וצואה, כל רואיו דוחפים אותו שימהר ללכת מהם כדי שלא יגעו במלבושיו, והנה אמרו חז"ל [מגילה טז, א]: דבתו של המן שפכה על אביה מי שופכין על ראשו. לכן נאמר 'והמן נדחף אל ביתו' כי כל רואיו דחפוהו למהר לכתו מהם כדי להעביר את הריח הרע מעליהם. [משל ומליצה]

ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי

פירש הגרי"ז סולובייציק מבריסק, דבאמת גם זה היה מפורש בגזירה, שאסור לקנות יהודים לעבדים כדי להצילם עי"ז מגזירת "להשמיד להרוג ולאבד", כמבואר בתרגום שני [ד, ב] דהיה איש ישראל הולך לאיש נכרי ואומר לו מבקש אני ממך להיותנו אני ובני ואשתי לך לעבדים רק ניצול מן המות הזאת, והיה אומר לו האיש הנכרי לאיש ישראל לא ראית מה שכתב המלך אחשוורוש בדתו הנתונה כי איש נכרי אשר ימצא אצלו איש יהודי יהרג כמותו, ונתקיים [דברים כה, סח]: "והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות ואין קונה". וכ"ה בפירש"י [מגילה יא, א].

וזהו שהזכירה אסתר בבקשתה כי נעלו בפניהם גם הצלה זו להתמכר לעבדים ולשפחות. [חידושי הגרי"ז על התורה]

רבי מרדכי גימפל יפה מרוזנאי פירש בדרך נוספת, דכאשר אסתר דיברה לפני המלך, אמרה את מה שאמרו חז"ל [סנהדרין קד, ב]: "כל המיצר לישראל נעשה ראש". וטענה: 'ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו' - דאם היינו נמסרים תחת שלטונו של אדם שפל, וע"כ הוא היה עולה במדרגתו ונעשה ל'ראש', אז - 'החרשתי', כי אין זה פוגע בכבודו ובמעלתו של המלך - 'אין הצר שווה בנוק המלך'. אך היות שנמכרנו לראש השרים שהוא המן האגגי, השני במעלתו למלך, והוא המיצר לישראל, א"כ כשהוא יהיה ל'ראש' בודאי יפגע כבוד המלך, ומשום כך אמרה אסתר שהיא חוששת אפי' לנזק 'צר' לכבודו של המלך, וא"כ על אחת כמה וכמה שאחשוש מפגיעתו הרעה של המן ראש השרים השואף למלוך ולהיות לראש עליון. [שער בת רבים]

רבי שאול מאמשטרדם פירש, דמה שאסתר אמרה למלך "אילו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי" כלומר, כי אז לא היה מגיע לך עונש מן השמים, כי כך נגזר עלינו כמו שנאמר [דברים כה, סח]: "והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות". אבל "להשמיד להרוג ולאבד" לא נגזר עלינו, לכן בודאי שאתה תקבל עונש ע"ז. "כי אין הצר שזה בנוק המלך", 'הצר' - זה המן, דאינו חושש לנזק המלך שיענש, לכן ראוי לך שלא תשמע בקולו ותנצל מנזק ועונש. [בנין אריאל]

ויאמר חרבונה אחד מן הסריסים לפני המלך

רבי חיים הכהן רפאפורט מאוסטרהא, ביאר את פשר השינוי בפסוקים, שכאן כתוב [ז, ט] 'חרבונה' - בה"א, ואילו לעיל [א, י] כתוב 'חרבונא' - בא'. ופירש עפ"י מש"כ בספר "בית שמואל" שדן להלכה לענין כתיבת שמות בגימין, מתי כותבים בסוף המלה בה"א, ומתי כותבים בא', ומסיק ששם הקודש כותבים בה"א ושם חול בא'. לפי"ז מכיון שאמרו חז"ל שאלוהי ז"ל הופיע בדמותו של חרבונה ואין זה חרבונה בעצמו, א"כ הרי זה שם קודש, ולכן נכתב כאן 'חרבונה' - בה"א, ואילו לעיל שמונים את שמות שבעת הסריסים של המלך, הרי מונים את חרבונה בעצמו שהוא היה שר נכרי, לכן כתוב 'חרבונא' - בא', כי שמו של שר זה הוא חול. [שו"ת מים חיים סי' כב]

ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש לאסתר המלכה את בית המן וגו' ותשם אסתר את מרדכי על בית המן

הקשה הגרי"ז סולובייציק מבריסק, דכיון שהמן היה מזרע עמלק, הרי הדין הוא שצריך לאבד גם ממונו, כדאיתא במכילתא [בשלח פ"ב] ומובא ברש"י [דברים יט, יט]: 'תמחה את זכר עמלק' - מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שיה שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה". א"כ היאך לקחה אסתר ומרדכי את בית המן, והרי חייבין לאבדו מן העולם שלא יאמרו בית זה של עמלק היה.

מיישב הגרי"ז, דכיון שהרג אחשוורוש את המן, והדין הוא שכל הרוגי מלכות נכסיהם שייך למלך, כמבואר בגמ' [סנהדרין מח, ב], א"כ כשהרגו את המן זכה אחשוורוש בביתו, ונמצא כשנתן אחשוורוש למרדכי את בית המן לא היה כבר משל עמלק, וזה דומה להא דאיתא בגמ' [גיטין לח, א] דעמוון ומואב טהרו בסיחון, דע"י סיחון נטהרה ארץ עמוון ומואב לישראל. וא"כ גם כאן לא חל מצות איבוד על בית המן, משום שזכה אחשוורוש בכל הנכסים. [מאורי המועדים]

רבי יום טוב ליפמן היילפרין אב"ד ביאליסטוק, כתב לפרש הטעם ששאול לא הרג את הבהמות של עמלק, משום שמצות מחיית עמלק היא - קודם להרוג את כל האומה העמלקית, ורק אחר כך צריך להרוג את הבהמות, אבל כל זמן שהעמלקים קיימים לא נצטוו עדיין להרוג את בהמתן ולהחרים את שללם, ולכן עצתו של שאול היתה, שהעם יזכה בשלל קודם שיהרגו את העמלקים, כי עדיין לא נתחייבו אז להרוג את הבהמות, ואחרי שכבר זכו בהן בהיתר ונעשו לממוני ישראל, כבר אין חיוב להרגן אח"כ לאחר איבוד האומה העמלקית, שהרי מי שקנה בהמות מעמלק זמן רב קודם המלחמה אין חייב להרגו לאחר שעשו מלחמה בעמלק, כי כבר זכה בו ושלו הוא.

לפי"ז ביאר, דמה שלקחו מרדכי ואסתר את בית המן שהיה מזרע עמלק, משום שאז היו עדיין עמלקים בעולם, ולכן לא היו חייבים לאבד את ממונם, אולם אח"כ נלחמו היהודים בעמלקים שנשארו, וכמש"כ התרגום [אסתר ט, ו]: דבשושן הברכה הרגו היהודים ואיבדו חמש מאות איש, כולם היו שרי חיילות מזרעו של עמלק, ולאחר שגמרו להרוג את כל העמלקים כתוב "ובביזה לא שלחו את ידם", כי אז חל עליהם מצות איבוד הממוני של עמלק, כי המצוה לאבד ממוני עמלק היא רק לאחר שאיבדו את כל זרעו של עמלק. [שו"ת עונג יו"ט - בהקדמה]

והעיר שושן צהלה ושמחה. ליהודים היתה אורה ושמחה ושושן ויקר. ובכל מדינה ומדינה וכו' שמחה ושושן ליהודים

תמה רבי יעקב לוורבוים מליסה, בעל "נתיבות המשפט", מדוע בעיר שושן נאמר רק 'צהלה ושמחה', ואילו בשאר המדינות בכל מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע נאמר 'שמחה ושושן'.

ביאר, דיש שמות נרדפים למילה 'שמחה': שמחה, ששון, חדוה, צהלה, עלז, עלץ, גילה. ופירושים: 'שמחה' - היא שמחת הלב והנאת הנפש השכל. 'שושן' - הוא משוש האברים, כמש"ש [תהלים קיט, קסב]: "יש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב". 'חדוה' - הוא לשון שמחה ביחיד. 'עלז' - נאמר על שמחה רבה כ"כ עד שמחמת השמחה אין מקום בלב להחזיקו עד שנחלש וכמעט פורחת רוחו ממנו. 'עלץ' - הוא מלשון דוחק, שהשמחה תקועה בליבו עד שלא תזוז ממנו. 'גילה' - היא שמחה מגולה כ"כ עד שהכל רואים אותה, כגון שמחה בריקודים ומחולות.

לכן בעיר שושן שהיתה עיר הברכה מקום מושב המלך והשרים, לא היו יכולים לעשות שמחה בריקודים ומחולות לעיני המלך והשרים כדי שלא יגרמו קנאה, לכך לא היה ניכר בהם צהלת הפנים ושמחת הלב, ומשום כך נאמר רק 'צהלה ושמחה'. אולם בשאר המדינות שלא היה מקום מושבם של המלך והשרים שפיר היו יכולים לשמוח בריקודים ומחולות, ולכן נאמר בהם 'שמחה ושושן'. [מגילת סתרים]

ועשה אתו יום משתה ושמחה

רבי ישראל סלנטר חידש, דמה ש"חייב אדם לבסומו בפוריא עד דלא ידע" וכו', אין הכוונה שחייב להשתכר ואינו יוצא ידי חובה אם לא נעשה שיכור מהיין, אלא עיקר המצוה היא רק לשנות יין ולהתבסם, והוא מחוייב עוד לחזור ולשתות ונמשכת חיוב מצוה זו של משתה ושמחה כל יום הפורים, ואינו נפטור ממנה עד שישתכר 'ולא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי', שאז הוא נפטור ממצוה זו כדין שיכור ושוטה שפטור מן המצוה, ונמצא שהשיעור של 'עד דלא ידע' אינו שיעור בקיום המצוה, אלא הוא שיעור לענין לפטור מחיוב המצוה.

הוסיף רבי אריה פומרנצ'יק לבאר עפי"ז, מש"כ הרמב"ם [פ"ב מהל' מגילה הט"ו]: "כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות". מבואר שלענין אכילת בשר כתב: 'שיאכל בשר', ואילו לענין שתיית יין כתב: 'ושותה יין', ולא כתב 'וישתה יין', והיינו משום שהמצוה של יין היא מצוה שנמשכת כל היום, ולזה דקדק הרמב"ם לכתוב 'ושותה יין' בלשון הוה, ואינו נפטור עד שישתכר וירדם בשכרות.

אך ברש"י [מגילה ז, ב] מפורש שהמצוה היא להשתכר ביין, וכ"כ הטור. [עמק ברכה]

לעשות אותם ימי משתה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים

יש להבין מדוע כאן כתוב 'ימי משתה ומשתה', ואילו לעיל [פסוק יט]: שינה את הסדר וכתב "שמחה ומשתה".

ביאר רבי יצחק אליהו לנדא מוילנא, בפסוק לעיל מדובר באותו הדור שהרגישו את השמחה הגדולה בזמן הניצחון, לכן כתוב 'שמחה' לפני 'משתה', אבל כאן שזה נאמר לדורות, הרי מרוב השנים שעברו נשכחה השמחה, לכן מוכרחים לעורר השמחה ע"י המשתה, ומשום כך כתיב "להיות עושים - לדורות - משתה ומשתה", דקודם צריך לשתות כדי לעורר את השמחה. [כפלים לתושיה]

על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור.

כאן כתיב 'פורים' מלא עם ו' ועוד פעם כתיב [שם ט, כח] "וימי הפורים" 'פורים' מלא, ושלוש פעמים כתיב [שם ט, כט-לא-לב] "אגרת הפורים", "את ימי הפורים", "דברי הפורים" - 'פרים' חסר ו'.

ביאר רבי שלמה הכהן מוילנא, דזהו שאמרו [מגילה ב, א]: "מגילה נקראת בי"א, בי"ב, בי"ג, בי"ד, ובט"ו". י"ד וט"ו - הם פורים מלאים, לקריאת המגילה למשתה ומשתה ולמשלוח המנות, והשלושה האחרים [י"א, י"ב, י"ג] של בני הכפרים הם לקריאת המגילה בלבד, כי השמחה נוגתת רק בזמנה, ולכן נכתבו חסרים ו'. [חשק שלמה מגילה שם]

פירוש נוסף, ביאר הגר"ח קניבסקי שליט"א, במש"כ בכל המקומות 'פרים' חסר ו', חוץ משני מקומות שכתוב מלא, דהפסוק: "על כן קראו לימים האלה פורים" קאי על הפורים שבימי מרדכי ואסתר שאז היתה שמחת פורים מושלמת, שניצלו ממות לחיים וגם קיבלו את התורה מרצון, אבל שאר הפורים שקאי לדורות שאין השמחה מושלמת, כמ"ש [בקינות]: "איך אעלוץ בפור", וגם בבית שני היו כל הזמן תחת שעבודים ומלחמות, כתוב 'פרים' חסר ו', ומה שכתוב "וימי הפורים האלה לא יעברו" מלא עם ו', משום דקאי על לעתיד לבא, כמ"ש בירושלמי [פ"ק דמגילה] דילפינן מזה שפורים לא יבטל בימות המשיח, ואז יהיה שמחת פורים בשלימות. [טעמא דקרא]

וישם המלך אחשורוש מס על הארץ ואיי הים

תמוה, מה שייך סיפור זה שאחשורוש שם מסים על ארצותיו לנס של פורים כדי לכתבו במגילה.

ותירץ הגרי"ז סולובייציק מבריסק, דהנה אחרי כל הפרשה של תליית המן ובניו שהיו משרי המלכות, וההרג שעשו היהודים באויביהם, הרי מטבע הדברים היתה צריכה להיות מרידה עצומה מכל יושבי הארצות במלך, וגם שהגויים יקחו נקם ביהודים על כך. אך למעשה בדרך נס היה ההיפך, כי מלכותו של אחשורוש עוד נתחזקה יותר, והיה עוד בכוחו להטיל מסים נוספים על מדינותיו, ודבר זה היה חלק מן הנס עצמו של פורים, ומובן מדוע הדבר מסופר במגילה.

"וגם חרבונה זכור לטוב"

ביאר רבי יעקב קרניץ - המגיד מדובנא, מכיון שמבואר בחז"ל שלא היה זה חרבונה אלא אליהו זכור לטוב, וא"כ חרבונה עצמו אינו ראוי לברכה כלל, אך כיון שאליהו ז"ל נגלה בדמותו, ע"כ שהיה זה משום שמסתמא הרהר בתשובה וחזר בו, שמגלגלין זכות ע"י זכאי. ולכן אומרים 'וגם חרבונה זכור לטוב', למרות שלא היה ראוי להיכלל בכלל המבורכים שהרי לא עשה שום טובה, מ"מ נזכר לטובה על שזכה שאליהו נתגלגל בדמותו.

